

Ankara ubuk İlesinin Sivil Mimarlık rnekleri ve Geleneksel Dokusu zerine Gzlemler

Observations Regarding Traditional Examples of Civil Architecture in the ubuk District of Ankara

Serap SEVGİ

Dr., Mimar, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Mzeler Genel Mdrlđ, Antalya Rlve Anıtlar Mdr V., Antalya, Türkiye
PhD, Architect, Republic of Türkiye, Ministry of Culture and Tourism: Directorate General of Cultural Assets and Museums, Deputy Director of
Antalya Survey and Monuments, Antalya, Türkiye

serapsevgi06@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-3049-5908

DOI: 10.5505/jas.2022.57431

z

17. ve 18. yüzyıllarda Türk Evi geleneğinin yaygınlaşması ile sancaklar ve kazalarda yörenin coğrafı ve topografik özellikleri, iklimi, inşa malzemesi olanakları, kullanıcıların ihtiyaçları, ekonomik, sosyal ve kültürel durumuna göre şekillenen ancak ortak özellikler de barındıran geleneksel sivil mimarlık örnekleri çubuk ilçesinde de bulunmaktadır. ubuk ilçesindeki geleneksel sivil mimarlık örnekleri, kırsal yaşamın gereği daha ie dönük i sofalı ve orta sofalı, iki katlı ya da cihannüma (kuşluk) katı bulunanlar üç katlı olup cephe düzeni bakımından sade yapılarıdır. Geleneksel dokusu son yüzyılda büyük oranda yok olan çubuk ilçesinde 2010-2011 yıllarında araştırılan tescilli sivil mimarlık örneklerinin çoğu günümüzde rekonstrüksiyonu yapılarak korunmuş olup tescilsiz olanlarının çok azı varlığını sürdürülebilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada son 10 yılda Ankara'nın kırsal mimarisinin bir parçası olan çubuk ilçesindeki tescilli sivil mimarlık örnekleri ve tescilsiz bir grup geleneksel konutların mimari özellikleri ile koruma uygulamaları ve geleneksel dokudaki değişim üzerine gözlemler yapılarak ađdař koruma ilkeleri açısından bir değerlendirme yapılması hedeflenmiştir.

Anahtar sözcükler: Sivil Mimarlık, Geleneksel Doku, Geleneksel Konut, Türk evleri, Ankara, ubuk ilçesi

Abstract

The ubuk district of Ankara contains several examples of traditional 17th and 18th centuries Turkish houses. While these examples of traditional civil architecture were constructed according to the geographical and topographic characteristics of the region, climate, features of the building material used, needs of the users, as well as the economic, social, and cultural situation, they also share common features. These three-storey buildings, which usually have basic facades, are designed for the requirements of rural life with a more inward-looking inner and middle anterooms that occupy two-stories or feature cihannüma (dormers). Most of the traditional architectural examples in ubuk district that were examined between 2010-2011 only remain due to having been preserved through reconstruction. Most examples of traditional architecture of this type largely disappeared during the last century, and very few unregistered examples survive. This study aims to contribute to conservation efforts by conducting an evaluation, in terms of contemporary conservation principles, of the architectural features and conservation status of a group of unregistered traditional houses and registered civil architecture examples in the district of ubuk. During the last 10 years, the district has become accepted as containing important examples of rural Ankara architecture.

Keywords: Civil architecture, Traditional Style, Traditional house, Turkish houses, Ankara, ubuk district

Giriş

Ankara'ya yaklaşık 40 km uzaklıkta bulunan Çubuk ilçesinde tescilli ve tescilsiz geleneksel sivil mimarlık örneklerinden çok azı günümüze ulaşabilmiştir. Kent merkezinin Aşağı ve Yukarı Mahalle olarak bilinen bölgesinde 1981 yılı itibarıyla 13 adet konutun tescili devam etmekte olup (Tescil Fişleri, 1981) (Ankara KVKBK) 11'i varlığını sürdürmektedir. Günümüze ulaşan geleneksel özellikler taşıyan bir grup konutun yapı ölçeğinde bakım onarım ve çağdaş yaşam standartlarına uyarlama gereklilikleri nedeniyle konutlar özgün özelliklerini kaybetmenin yanı sıra, alan ölçeğinde söz konusu konutların oluşturduğu dokuda yeni imar düzenlemelerinin mülk sahiplerine cazip gelmesi gibi sosyal ve ekonomik nedenler ile zaman içerisinde kentsel gelişme baskısı altında yok olma riskini içeren korunma sorunları mevcuttur.

Çalışmanın yöntemi; ilçede bulunan tescilli ve tescilsiz konutların ve oluşturduğu dokunun 2011 yılı arşiv, kaynaklar ve saha çalışmalarını içeren detaylı analizlerinden elde edilen verilerin, 2021 yılında sahada yeniden incelemeye karşılaştırılması, yapı ve alan ölçeğindeki korunma durumunun ortaya konulmasıdır.

Bu çalışmayla, Çubuk ilçesinin köklü yerleşim tarihine oranla Aşağı ve Yukarı Mahalle'de yer alan çok azı günümüze ulaşan bir grup tescilli sivil mimarlık örnekleri ile tescilsiz geleneksel konutların mimari özellikleri, 2011'den 2021 yılına kadar yapılan uygulamaların korunma yaklaşımı ve alan ölçeğinde geleneksel dokunun korunma durumu ile değişimleri; ulusal mevzuat, uluslararası tüzükler ve ilkeler çerçevesinde ele alınarak, geleneksel dokunun bütünlüğündeki değişiminin irdelenmesi hedeflenmektedir.

Tarihçe

Çubuk tarihinde Galat, Roma, Bizans, Selçuklu, Danişmentli, İlhanlı, Germiyanoglu, Eratna, İsfendiya-roğlu ve Osmanlı hâkimiyetleri görülür. Tarihî "Kral Yolu"nun bir kolu da ilçe sınırları içerisinde geçmektedir. Anadolu'nun fethinde görevlendirilen Artuk Bey'in komutasında, Oğuz beylerinden Çubuk Bey'in 1073 yılında Ankara'nın ele geçirilmesinde yer almasından kaynaklı, Ankara'ya bağlı bu yerleşimin Çubuk, Çubukva ve Çubukâbâd adını almış olabileceği görüşü bulunmaktadır (Bezer, 1997, s. 69-70). 1073 yılında Ankara'nın Oğuz Türkmenleri'nce ele geçirilmesinden sonra iskân yoğunlaşmış ve bölgede köy yerleşimleri

kurulmaya başlamıştır. Bu akınlardan önce de Horasan erenlerinin bölgenin Türkleşmesindeki rolü önemli olup, ilçenin Sele Köyü'nde türbesi bulunan Seyyid Kalender Veli, Horasan'dan gelen Alperenlerdendir (Aytaş, 2016, s.173-178).

16. yüzyıldan kalan Osmanlı tahrir defterlerindeki köy adları Alayundlu, Çavundurulu, Eymür, İğdir, Kınık, Peçenek ve Yazır boylarından bazı grupların bu bölgede yerleştiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca Karakeçili ve Akçakoyunlu aşiretleri de Çubuk'a yerleşmişlerdir (Avcı, Onay ve Kayan, 1987; Kankal, 2016, s. 26). 1354 yılında Osmanlı hâkimiyetine giren Ankara ve çevresi, bir süre Ankara Ahileri ile Osmanlı Devleti'nin mücadelesi sonrasında I. Murad Dönemi'nde 1362'de kesin olarak yönetim altına alınabilmiştir (Kankal, 2016, s. 23). İlçe tarihte adını ilk kez 1402 yılında, Çubuk Ovası'nda yapılan Ankara Savaşı ile duyurmuştur (Uzunçarşılı, 1998; s. 305-308). Osmanlı Dönemi'nden bugüne kadar erişilebilen en eski belge Fatih Sultan Mehmed Han Dönemi'ne ait 1463 tarihli "Ankara Sancağı Tahrir Defteri" olup ilçe merkezindeki yerde "Çubukbazarı" köyü vardır. Günümüzde Çubuk kazasının idari ve mülki sınırları içerisinde bulunan bölge, 1463 yılı kayıtlarında "Taallükat-ı Çubuk" ve "Taallükat-ı Binari İli" olmak üzere iki ayrı idari birimden meydana gelir. Çubukbazarı Köyü de Bina-ri ili içinde yer alır (Çınar, 2016, s. 45; Kankal, 2016, s. 19-20; Çınar ve Kıvrım, 2016, s. 46; Gültekin, 2016, s.77; Demir, 2016, s. 394).

1463, 1523, 1530 ve 1571 tarihli tahrir defterlerinde ilçenin yerleşimine ilişkin bilgilere göre 16. yüzyılda Ankara'nın büyük kazalarından biri olduğu söylenebilir (Çınar ve Kıvrım 2016, s. 21-22; Çınar, 2016, s. 46; Gültekin, 2016, s. 74).

Evliya Çelebi 17. yüzyılda doğudan batıya doğru yaptığı seferi anlatırken; Çubuk ovasını 10 gün boyunca lokmacılık ederek gezdiğini ve burada büyük pazarının kurulduğu 150 akçelik kaza, 7 nahiye ve 70 köyden oluşan sabaşılık olduğunu belirtmektedir. Buna göre; 1648 yılında kışın yaklaşık bir ay boyunca Hüseyin Gazi Tekkesi ve menziline ziyaretinden sonra Çubuk, Yaban ve Şorba kazalarını gezdiğinden, ilçenin 1648 yılında bir yerleşim yeri olduğu anlaşılmaktadır (Çınar ve Gümüşçü, 2005; Dağlı ve Kahraman, 2005, s. 517; Çınar, 2016, s. 48). Ankara sancağı 1704 ve 1744 avarız hanelerini içeren defterlerde Çubukabad olarak yer almaktadır (Çınar, 2016, s. 49). 1844-1845 yılındaki vergi defterinde Çubukabad

olarak, Ankara'nın 1871 ilk salnamesinde kaymakamlık olarak, 1882 salnamesinde Çubuk'ta Belediye teşkilatı ve nizamiye mahkemesi olarak Bidayet (Asliye Mahkemesi) yer almaktadır. Belediye kuruluşunun kesin tarihi belirlenememekte, ancak 1879-1882 yıllarında oluştuğu anlaşılmaktadır. 1902 ve 1907 yıllarında Ankara merkez kazaya bağlı bir nahiyeye (Çınar, 2016, s. 53-59), 1910 yılında bucak, 21 Ekim 1920'de TBMM başkanı Mustafa Kemal Paşa ve Bakanlar Kurulu imzasıyla tekrar kaza, 23 Temmuz 2004 tarih ve 25531 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 5216 sayılı Büyükşehir Belediye kanunu sonucu metropol ilçe olmuştur. Bu kanunla 27 köy yeni düzenleme ile ilçeye bağlanarak mahalle statüsüne kavuşmuştur (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004). 2008 yılında çıkan kanunla Esenboğa ve Yukarıçavundur Belediyeleri belde statüsünden çıkarılarak, mahalleleri ile birlikte Çubuk'un mahallesine dönüştürülmüştür. Sirkeli ve mahalleleri ise aynı kanunla ilçeden ayrılarak yeni ilçe olan Pursaklar'a bağlanmıştır (Çınar, 2016, s. 61). 30.03.2014 tarihi itibarıyla idari anlamda, Çubuk ilçesindeki bütün birimler, mahalle statüsüne dönüştürülerek Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin sınırlarına dâhil edilmiştir (Çınar, 2016, s. 62).

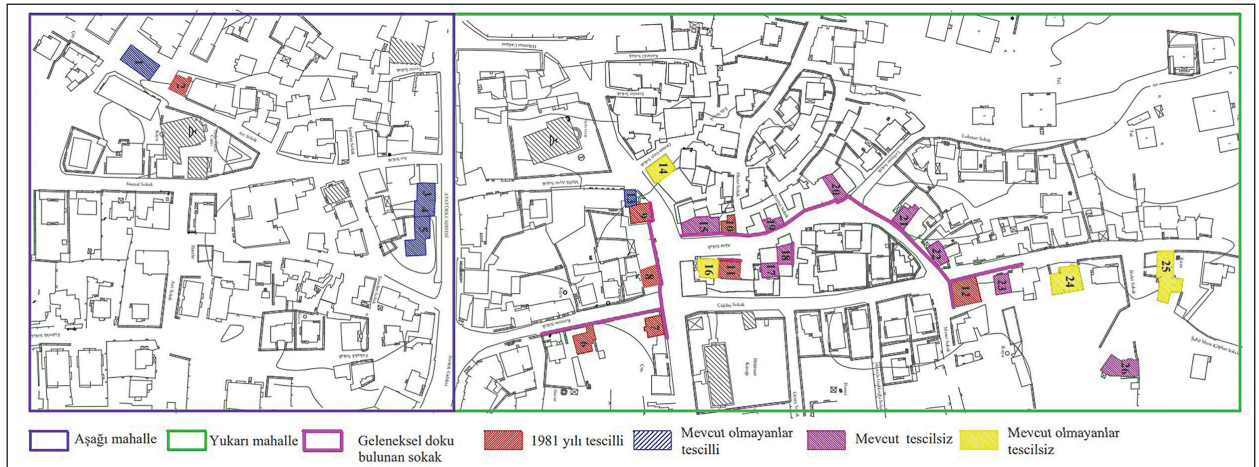
Çubuk İlçesi Sivil Mimarlık Örneklerinin Özellikleri

Çubuk ilçesi sınırları içinde Antik Çağ'a ait yerleşimler, Roma Dönemi'nden kalma buluntular, Osmanlı Dönemi'nden cami, hamam, çeşme ve az sayıda sivil

mimarlık örnekleri bulunmaktadır. Karşıyaka Camisi ve 13 adet tescilli geleneksel konut korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak 1981 yılında tescil edilmiş, sonraki yıllarda tescilleri devam etmiştir (GEEAYK, 1981, A-3165) (Şekil 1). Orta Anadolu'da Ankara, Çankırı, Çorum, Yozgat, Tokat ve çevresinde hâkim olan genellikle iç ve orta sofalı plan düzenine sahip geleneksel Türk Evi özellikleri, Ankara kırsalında bulunan Çubuk ilçesinde günümüze ulaşan bir grup sivil mimarlık örneklerinde de görülmektedir (Sevgi, 2012).

İlçenin geleneksel konut mimarisinin özellikleri, 2010-2011 yılları arasında arşiv çalışmaları ile geleneksel mimari alanında çok az olan araştırma ve kaynaklardan derlenen bilgiler saha çalışmasıyla desteklenerek, tescilli (Şekil 2 ve Şekil 3), tescilli olmayan ve günümüze ulaşmamış olsa da çeşitli kaynaklardan görselleri elde edilen geleneksel konutlarla birlikte değerlendirilerek incelenmiştir (Şekil 4 ve Şekil 5).

2010-2011 yılı saha çalışmalarında 13 tescilli konuttan, yıkılarak yok olmuş olan 6 adedinden 1'inin rekonstrüksiyonu gerçekleştirilmiş, 7'sinin restorasyona ihtiyacı bulunduğu tespit edilmiştir. Bu konutlar 1980'li yıllarda ilçenin eski yerleşimi Yukarı ve Aşağı Mahalle ismi verilen bölgelerindedir. İlçede bilinen en eski konutlar; Kaymakamlık Konağı (8 No'lu konut) ve Ankara Caddesi'ndeki (Atatürk Caddesi) Bekir Ağalar Konağı'dır (3-4-5 No'lu konut). Bu konutlar 2011 yılında mevcut olmayıp, parselleri boştur.

Şekil 1. 2011 yılı tescilli sivil mimarlık örnekleri ve geleneksel konutların konum ve koruma durumları.

Kaynak: Sevgi, 2012.

Şekil 2. 2011 yılında mevcut tescilli konutların durumu. Kaynak: Sevgi, 2012.

Şekil 3. 2011 yılında mevcut olmayan tescilli konutlar. Kaynak: Tescil Fişleri, 1981(1,3-4, 13 No'lu); Faruk Eşim Koleksiyonu, 1996 (4-5 No'lu).

Şekil 4. 2011 yılı mevcut tescilsiz konutlar. Kaynak: Sevgi, 2012.

Şekil 5. 2011 yılı mevcut olmayan tescilsiz konutlar. Kaynak: Çubuk Belediyesi Arşivi, 2004.

Parsel-Yapı-Sokak İlişkisi

Geleneksel konut mimarisinde parsel ve yapı ilişkisi bölgesel farklılıklar gösterse de ortak özellikleri barındırmaktadır. Alt kat, parselin şekline göre düzenlenmekte, yaşam mekânlarının (harem) bulunduğu üst kat da düzgün bir planlamaya dönüşmektedir. Alt kat genelde dışa kapalı olarak şekillenmektedir.

Çubuk ilçesindeki sivil mimarlık örnekleri, düz ova olan ilçenin topografyasına uygun ve diğer konutların mahremiyetini koruyacak şekilde sokak ya da caddeye cepheidirler. Ön avlusu olmayan genellikle yan yan konumlanmış olan konutlar, sokaktan tek veya çift girişlidir. Bunların bazılarının arka bahçesi mevcuttur. Avlusu

bulunanların ise avludan ya da sokaktan çift girişi veya avludan tek girişi bulunmaktadır (Şekil 6).

Plan Özellikleri ve Tipleri

Geleneksel Türk Evi planının mekânsal kurgusu dönemin yaşam şartlarına göre, bezeme ve süsleme programı ise dönemin sanat anlayışına göre, yöresinden elde edilen malzeme ile dönemin inşa tekniklerine, kısaca yaşam kültürüne göre şekillenmiştir (Arseven, 1984, s. 104; Sezgin, 2006, s. 10). Genellikle iki katlı, zaman içerisinde kat adedi artan geleneksel Türk Evi, arsanın büyüklüğü, aydınlatma, güneş, hava sirkülasyonu ve manzara ihtiyaçları nedeniyle oluşan üst katında (fevkanı); sofa ve odalardan oluşan yaşamsal mekânlardan, alt katı

AVLUSUZ/SOKAKTAN GİRİŞ				AVLUDAN VE SOKAKTAN GİRİŞLİ		AVLUDAN GİRİŞLİ	
TEK GİRİŞLİ		ÇİFT GİRİŞLİ		ÇİFT GİRİŞLİ		TEK GİRİŞLİ	ÇİFT GİRİŞLİ
9 nolu konut	8 nolu konut	6 nolu konut	17 nolu konut	2 nolu konut	26 nolu konut	7 nolu konut	14 nolu konut

Şekil 6. 2011 yılı tescilli sivil mimarlık örnekleri ve geleneksel konutların parsel-yapı-sokak ilişkisine örnekler.
Kaynak: Sevgi, 2012.

(tahtani); depo, ahır, samanlık ve taşlık olarak kullanılan mekânlardan oluşmaktadır. Konutun merkezini oluşturan sofa diğer mekânlar ile bağlantıyı sağlamaktadır. Osmanlı Dönemi'nde taşrada sosyal sınıf ayrımı olmadığından geleneksel konutların mekân sayısına bağlı boyutu, mekân elemanları ve süslemeleri, sahiplerinin mali durumu ile orantılıdır (Sezgin, 2006, s. 10). Sofasız, dış, iç ve orta sofalı plan tipleri Anadolu'da yaygın kullanılan plan düzenleridir (Eldem, 1954, s. 22-25)

Sofasız plan tipinde odalara ulaşım avludan sağlanmaktadır ve bu plan tipindeki yapılar genellikle tek katlıdır. Pencere, kapı, vb. açıklıklar tek cephede yer almaktadır ve bu plan tipi daha sıcak iklimlerde tercih edilmiştir. Dış sofalı plan tipi; iki katlı düzenlenmekte ve odalara bağlantıyı sağlayan sofa, merkezde yer almaktadır. I, L ve U tipinde sofa düzenine sahiptir. Karnıyarık da denilen iç sofalı plan tipinde; sofanın uzun kenarları çevresinde odalar yer almakta ve dar kenarları ise cepheye açılmaktadır. Orta sofalı plan tipinde; sofaya her yönden odalar bağlanmaktadır. Kapalı bir şema yansıttığından karasal iklimlerde daha çok tercih edilmiştir (Eldem, 1954, s. 25).

Geleneksel Türk Evi plan şemasına göre Çubuk ilçesindeki sivil mimarlık örneklerinde; sofasız ve dış sofalı plan tipi görülmemektedir; iç sofalı ve orta sofalı plan tipleri yaygındır. Genellikle evler alt ve üst kat olmak üzere iki katlıdır. Cihannüma ya da kuşluk katı olan üç katlı örnekler de bulunmaktadır. Çubuk ilçesindeki sivil mimarlık örnekleri; içe dönük planına karşın, doğrudan sokakla ilişkisi bakımından dışa dönüktür. Evin arsaya yerleşimi, sokaktan giriş ve merdivenin konumu planı şekillendirmektedir.

İlçedeki sivil mimarlık örneklerinde; oda, sofa, mutfak ve sonradan eklenen tuvalet mekânlarının yanında bazı evlerin alt katlarında oda, taşlık, depo, samanlık, vb. alanlar da yer almaktadır. İklimin de etkisiyle evlerin alt

ve üst kat sirkülasyonu içeriden sağlanmaktadır. Çatıya erişim de yine evlerin içinden verilmiştir. Alt kat kışlık, üst kat ise yazlık olarak değerlendirilmektedir. Alt kat genellikle üst katın ana plan şemasını korumaktadır. Orta sofalı konutların üst kat (harem) yaşam mekânlarında, 4 veya 5 oda ile birlikte kimi küçük servis mekânları yer almaktadır. İç sofalı örneklerde; sofanın iki cephesi açık ve tek yönde oda ile kapalı olmak üzere düzenlenen iki plan tipinde evler bulunmaktadır. Sofası tek yönde kapalı olanlarda böylelikle oda sayısı artırılmıştır. Tescilli olan ve çoğu tescilsiz geleneksel evlerde üst katta sofanın bir cephesi genellikle kapalı çıkmazdır. Tescilsiz geleneksel evlerde açık çıkma (balkon) şeklinde örnekler de bulunmaktadır (Şekil 7A ve Şekil 7B). Sofanın iki cephesi açık, sofaya dik yönde evyanlı plana sahip Gedikoğlu Konağı (12 No'lu tescilli ev), Eldem'in çalışmalarında yer verdiği "İki Yüzlü İç Sofalı Evyanlı Plan Tipi"ne bir örnek olarak gösterilebilir (1954, s. 93). Üst katın mekânları alt kata göre daha süslüdür. Sofa ve evyanların mekânsal farklılığı cepheye üçgen alınlıklı çatı ve kapalı çıkmalar ile yansıtılmıştır.

Mekânsal Özellikler

Çubuk ilçesindeki sivil mimarlık örneklerinde, sokağa doğrudan açılan kapılardan alt kattaki taşlığa girilmektedir. Bu mekân günlük işler için tasarlandığından genellikle döşemeleri taştır. Odalarda zeminde ahşap, servis mekânlarında ise sıkıştırılmış toprak kullanılmıştır. Alt katın dışa açılan pencerelerinin üst kattaki odaların pencere düzeninde olduğu, servis mekânlarında ise daha küçük boyutlardaki üst pencerelerle aydınlatma ve havalandırma sağlandığı görülmektedir. Ayrıca konutun giriş kapısının yanlarında ve üstündeki pencereler de bu işlevi görmektedir (Tuncer, 2002; s. 87-89). Taşlık mekânı, hane halkının sosyalleştiği, kırsal yaşamın gereği hayvancılık ve tarıma ilişkin ürünlerin işlendiği, depolandığı, satışı

1981 yılların evleri								
	2 Nöbet	6 Nöbet	7 Nöbet	8 Nöbet	9 Nöbet	10 Nöbet	11 Nöbet	12 Nöbet
İnşaat şekli								
	Avlulu ve sokaktan çift girişi An Sokak No:19	Avlulu tek girişi İzzet Kömür Sokak No:16	Avlulu tek girişi İzzet Kömür Sokak No:10	Avlulu sokaktan tek girişi Hikmet Çukulu Sokak No:20	Avlulu sokaktan tek girişi Hikmet Çukulu Sokak No:20	Avlulu sokaktan çift girişi Mehmet Ünal Evi Alay Sokak No:8	Avlulu sokaktan çift girişi Alay Sokak No:6	Avlulu sokaktan çift girişi Çağış Sokak No:12
Planları								
	2+1+2	2+2+2	2+2+2	2+1+2	2+3+2	1+1+2	2+2+2	3+3+1
Çarpıtları								
	Direçleme	Direçleme	Direçleme	Direçleme	Direçleme	Direçleme	Direçleme	Direçleme

Şekil 7A. Tescilli konutların plan tiplerinden örnekler.

Kaynak: Tescil işleri, 1981, E. N.Parlatan arşivinden 2011 yılında yazar tarafından düzenlenmiş, 12 No'lu ev yazar tarafından çizilmiştir (Sevgi, 2012).

İÇ SOFALI				ORTA SOFALI
Sofası kapalı çıkmalı tek merdivenli (2,6,10,11)	Sofası kapalı çıkmalı iki merdivenli (7)	Sofası oda ile sonlanan kapalı çıkmalı tek merdiven (10,1, 6)	Sofası merdivenle biten kapalı çıkma	Sofası kapalı çıkmalı tek merdivenli (5)
Sofası oda ile sonlanan kapalı çıkmalı iki merdivenli (8)	Bir veya iki yönde eyvan veya sofası kapalı, cihannüması açık çıkmalı (5,12)	Sofası bir yönde kapalı diğer yönü açık çıkma (26)	Sofanın sonunda açık çıkma (17)	Sofası çıkmalı tip 2 merdivenli (20)

Şekil 7B. Tescilli ve tescilsiz konutların üst kat plan tiplerinden örnekler.

Kaynak: Sevgi, 2012.

hazırladığı üretim mekânı olarak da kullanılmaktadır. Zaman içerisinde bu tür üretime yönelik işler kalmadığından ilçe konutlarında bu mekânlar, günlük yaşamın gereği kiler, depo, vb. işlevler için kullanılmaktadır. Taşlık bölümünde ayrıca helâ, sandık odası, mutfak, depo, vb. bulunmaktadır (Şekil 8).

Sofa; üst katta harem bölümünü oluşturmaktadır ve ailenin birlikte vakit geçirdiği en önemli mekândır. Sofadan odalar, eyvan ve katları birbirine bağlayan merdivene erişilmektedir.

İlçedeki geleneksel konutların sofalarında daha geniş oturma grupları oluşturulmasına imkân veren eyvanlı mekânlar da bulunmaktadır. Sofanın uzun kenarının ortasına denk gelen mekânlar eyvan olarak düzenlenerek, sofa döşemesinden bir basamakla ayrılarak özelleştirilmiş ve oturma mekânı oluşturulmuştur (Şekil 9). Eyvandaki seki ya da sedir, sabit oturma elemanlarıdır. Ayrıca eyvanlar da açık veya kapalı çıkımlar, cephede ahşap üçgen alınlıkları ile işlevsel olarak farklılığını yansıtacak şekilde düzenlenmiştir.

Üst katın üzerinde bulunan cihannüma veya kuşluk mekânları cephe olarak çevreye hâkimdir. Oturma ve yaşam alanları olarak kullanılmış olan bu mekânların çatı katı içine yerleşen, çatıdan bağımsız yükselerek dört yöne cepheli olup sofanın orta aksında bir oda olarak

konumlanan ya da sofanın tamamı kadar genişlikte iki yönde cepheli olmak üzere üç farklı tasarım şekline de rastlanmaktadır. Cihannüma veya kuşluğa sofadan dar bir merdivenle, ana merdivenden bağımsız erişilmektedir. Dış beden duvarları ahşap çatki arası kerpiç dolgu, iç mekân duvarları bağdadi tekniğinde olup, yazlık olarak kullanıma da müsaitlerdir. Bu mekânlar hane halkının özel törenlerinde kullanıldığı gibi sebze, meyve kurutma, depolama gibi işlevlerde de kullanılmaktadır.

Çubuk ilçesindeki sivil mimarlık örneklerinde odalar; dörtgen formda olmakla birlikte arazinin şekline göre düzenlenen örnekler de bulunmaktadır (Şekil 10). 3x5 m ebatlarındaki oda içinde; kapı, pencere, dolaplar, raf ve nişler insanların kolayca erişebileceği ölçekte, yaşamsal tüm ihtiyaçları karşılayacak şekilde planlanmıştır. Yüklük ve dolaplar; içine yataklar, giysiler, vb. günlük eşyaların yerleştirilmesi için kullanılmakta, dolap içlerinde gusülhaneler bulunmaktadır. Kışın odaların ısınması alt katta tandır, üst katta ise ocaklardan sağlanmaktadır.

Genellikle misafirler için ayrılan baş oda veya selamlık adı verilen odalar, bazen de evin sahibinin nüfuzuna göre devlet işlerinin görüldüğü mekânlar olarak da kullanılabilir. Çubuk ilçesindeki sivil mimarlık örneklerinde de sofanın genellikle manzara ya da sokağa cephe veren köşe odası ya da diğerlerinden daha büyük olan bir

Şekil 8. Taşlık örnekleri.
Kaynak: Sevgi, 2012.

Şekil 9. Üst kat sofa örnekleri.
Kaynak: Sevgi, 2012.

Şekil 10. Oda örnekleri.
Kaynak: Sevgi, 2012.

odası bu amaçla düzenlenmiştir. Bunlar da diğer odalar gibi yeme-içme, yatma, yıkanma gibi temel ihtiyaçların karşılandığı odalar olup süslemesiz, sadeliğin hâkim olduğu diğer odalara göre dolap, tavan ve döşemeleri nispeten daha ince işçilikli detaylara sahiptir. Üst katta sofaya açılan dar ve uzun planlı sandık odalarına da rastlanılmıştır. Helâlar, el yüz yıkama ve yıkanma yeri gibi ıslak hacimler Geleneksel Türk Evi'nde konut içerisinde yer almamaktadır. Üst kata suyun iletilmesi son yüzyıla kadar konut içinde düzenlenemediğinden, helâlar evlerin avlusunda daha çok sokağa bakan yönde avlu duvarına bitişik düzenlenmiştir. Konutun bahçesinde çeşme kuyu veya sarnıç gibi doğal su biriktirme alanları ya da taşıma su ile günlük ihtiyaçlar giderilmiştir. Evlerde taşıma suyun depolandığı büyük testiler, bakır kova ve kaplar kullanılmıştır. Pişmiş topraktan künklerin, lögün denilen özel harçlarla kalafatlanarak pis suyun tahliyesinin sağlanmasıyla helânın üst katta kullanımı görülmektedir. Helânın ayrıca cephede çıkma şeklinde özelleştirildiği evler de bulunmaktadır. Bu evlerde pis su giderleri, oluşturulan pis su çukuruna (foseptik) ya da yakındaki çay, dere, vb. su kaynaklarına iletilmiştir.

Mimari Elemanlar: Çubuk ilçesindeki sivil mimarlık örneklerinde tek kollu, L formlu ve çift kollu merdiven tipleri görülmekte, sofanın içinde ve dışında düzenlenmiş şekilde karşımıza çıkmaktadırlar. Merdiven kolu or-

talama 0,85-1,00 m olup basamak genişliği 0,30 m ve rıht yüksekliği 0,18-0,25 m arasında değişmektedir (Şekil 11). Merdiven altları depo, dolap gibi çeşitli işlevlerde kullanılmaktadır.

Geleneksel konutlarda odaların önemine göre bir hiyerarşi içinde iç kapılar üretilmiştir. Baş oda, selamlık ya da köşe odaların kapıları ahşabın farklı tekniklerle bir araya getirilmesi ile süslemeli olarak yapılmıştır (Küçükerman ve Güner, 1995; Kömürcü, 1950, s. 85). Çubuk ilçesindeki örneklerde ise üst kattaki odaların kapıları tablalı ve sade bir düzenedir. Alt kattaki servis mekânlarında ise tablalı, iki ya da üç geniş ahşabın bir kuşakla birleştirilmesi ile kapı kanatları oluşturulmuştur. Boyasız olarak kullanılmakta olan bu kapıların yükseklikleri 1,80-1,90 m, enleri 0,80-0,90 m arasında değişmektedir (Şekil 12).

Çubuk ilçesindeki sivil mimarlık örneklerinde sofalarda sekiler mimariyle birlikte çıkmanın genişliğinde inşa edilmiştir. Bazı odalarda da pencere önlerinde de sekilere rastlanılmaktadır. 12 No'lu konutta ise üst kat sofa da cephe veren iki yönde yükseltilmiş bir oturma alanı olarak daha genişçe düzenlenmiştir. Ahşap malzeme ile inşa edilen sekilerin yükseklikleri zemin döşemesinden genellikle 0,30-0,50 m, genişlikleri ise 0,75-1,00 m arasında değişmektedir. Odanın kapı açıklığının bulunduğu yönde bulunan yüklük ve dolaplar ahşap malzemeden imal edilmiş, iki, üç ya da dört bölmelidir. Bu bölmeler-

Şekil 11. Merdiven örnekleri.
Kaynak: Sevgi, 2012.

Şekil 12. Üst kat (8 ve 11 No'lu) ve alt (12 No'lu) iç kapı örnekleri.
Kaynak: Sevgi, 2012.

den biri gusülhane, diğerleri ise yatak ve yorganların yer aldığı yüklük ve eşyaların bulunduğu dolap gözleri olarak tasarlanmıştır (Şekil 13). Dolabın bir bölümünü oluşturan gusülhaneler tek kişinin kullanabileceği boyutlarda olup zemini taş ya da killi bir tabakadır. Pis su, konutun dış cephesinden atılmaktadır.

Ocaklar, genellikle komşu binaya bakacak şekilde, alt katta konutun kalın duvarı içinde ya da duvar önüne taşkın şekildedir. Kemerli ve dörtgen niş şeklinde kerpiç malzeme ile inşa edilmiştir. Alt katta, mutfakta bulunan ocaklar tandır gibi daha büyükçe olup üst katlardakiler daha küçük boyutta ve oldukça sadedir (Şekil 14).

Cephe Özellikleri

Çubuk ilçesinde iki katlı sivil mimarlık örnekleri daha yaygındır. İleri gelen ve varlıklı ailelere ait olan konutlar ise cihannüma ya da kuşluk ile birlikte 3 katlıdır. Konutlar, avlulu ayırık nizamda konumlanmış ve dört cephesi açıktır. Ancak zaman içerisinde imar uygulamaları ile yola terkedilen ön avluları nedeniyle sokağa doğrudan açılmaktadır.

Konutların cepheleri'nde sadelik hâkimdir ve cadde veya sokağa bakan cephelerde; sofa genellikle ortadan açık ya da kapalı çıkma biçimindedir. Bunlar basit konsol veya eli böğründe şeklinde inşa edilmiştir. Köşeden düz ve tek çıkma ile çıkmasız tipler nadir ya da zamanla planı bozulmuş konutlarda yer almaktadır (Şekil 15). Açık çıkmalar balkon olarak düzenlenmiş ve genellikle cihannüma

(kuşluk) katında yer almaktadır. Balkonların parmaklıkları 0,90-1,00 m yüksekliğinde ahşap veya metal olup döşemeleri ahşaptır.

Cephelerde hareketlilik, sofa ve eyvan cephelerinde, konutun kırma çatısına saplanan beşik çatının oluşturduğu üçgen alınlıklarla sağlanmıştır. Ahşap saçak alınlıklarında geometrik süslemeler kullanılmıştır.

Kat hizaları ve düşeyde yapının dış konturları, ahşap silmelerle sınırlandırılmıştır. Bu silmeler ile kapalı çıkmaların payandalarında (eliböğründe), açık çıkmaların dikmelerinde, çatı saçaklarında ve alınlıklarında, pencere ve kapı çevrelerinde sade işçilikte, düşey silmelerinde ise alt ve üst başlıklarda süslemeler görülmektedir.

Pencereler buldukları mekânın işlevine, cephe verilen alana göre çeşitlenmekte ve süslemelerinde farklılıklar göstermektedir. Binanın ön cephelerinde, diğer cephelere göre daha fazla pencere açıklığı yer almaktadır. Alt katta servis mekânlarının pencere açıklıkları daha dar ve küçüktür. Burada dörtgen formlu, üst hizaları metal ya da ahşap parmaklıklı tepe pencereler kullanılarak daha sağır cepheler oluşturulmuştur. Pencere açıklıklarında doğramaların kalın duvarların dış yüzeyine takılmasıyla, iç kısımda niş gibi kullanıma elverişli alanlar oluşturulmuştur. Alt kattaki odaların pencereleri ise sokağa cephe veren giriş cephesinde, üst kat ile benzer ya da uyumlu şekilde yer almaktadır (Şekil 16). Pencere genişlikleri ahşap dikme aralıklarına göre 0,80-1,00 m arasında değişmektedir.

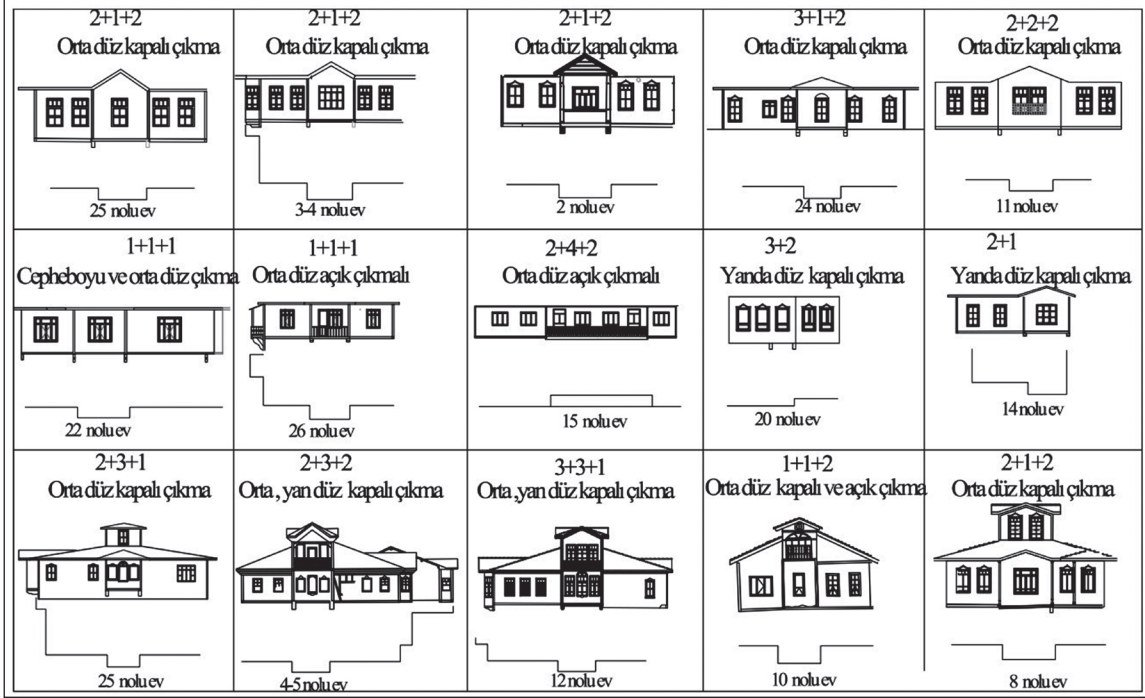
Şekil 13. Dolap ve yüklük örnekleri.

Kaynak: Sevgi, 2012.

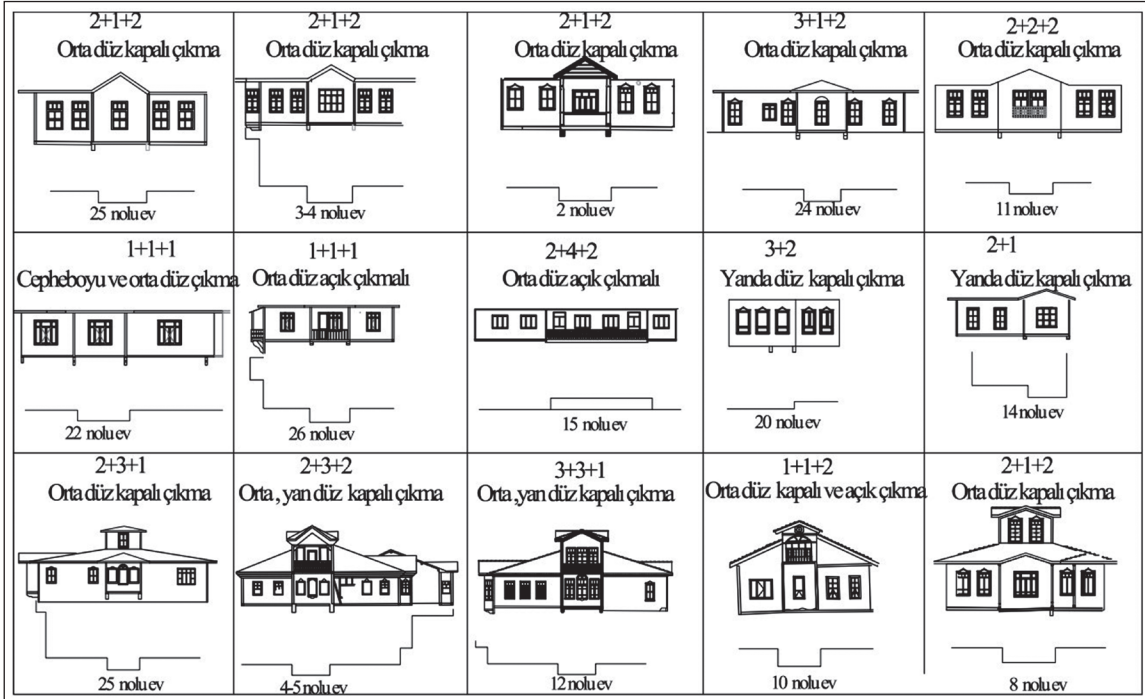
Şekil 14. Ocak örnekleri.

Kaynak: Sevgi, 2012.

Şekil 15. Açık ve kapalı çıkma örnekleri.

Kaynak: Sevgi, 2012.

Şekil 16. Tescilli ve tescilsiz konutların cephe düzeninden örnekler.

Kaynak: Sevgi, 2012.

Üst katta pencere düzeninde genellikle simetri hâkimdir. Pencere, odaların işlevi ve büyüklüğü ile ilişkili olarak tek veya çift, sofa ve eyvan çıkmalarında tek, çift ya da üçlü, pencere açıklıkları 1/2 oranında ebatlarda; dörtgen ve kemerli formda olmak üzere iki şekildedir. Sofa ve eyvanların üçlü düzendeki pencerelerinden ortadaki açıklıkta kemerli pencere tercih edilmiştir. Pencere, kayıtlarının üzerinde, ahşap malzemeden üçgen alınlıklar bulunmaktadır. İlçede iki kanatlı ve giyotin pencere tipleri görülmektedir. Giyotin pencereler dört eşit parçaya ayrılmış, altta ve üstte iki parçalı olarak birleştirilmiştir. İki kanatlı pencerelerin üst kısmı sabit olup, bu kısım üç eşit parçaya ayrılmıştır. Açılır kanatların olduğu alt kısmı da düşeyde üç parça olup, alt ve üst parça, orta parçadan daha küçüktür (Şekil 17). Cihannüma katında üst kat pencere düzeni devam etmektedir. Camlı çerçeveleri bulunmayan pencerelerde ahşap kapaklar, camlı olanlarda ise camlar, ahşap dişlere başsız çiviler ile monte edilmiş, doğramalar birbirine ahşap çiviler ile bağlanmıştır. Parmaklıklarda da ahşap ve metal malzeme kullanılmıştır.

Bitişik nizam ikiz yapılarda bir miktar simetri değişse de çoğunluğu oluşturan ayrı nizam evlerde giriş kapıları genellikle çıkmanın altında sofayı ortalayacak şekildedir.

Sokaktan konuta girişi sağlayan kapılar genellikle iki kanatlıdır. Dörtgen formda olan bu kapıların üzerinde kapı genişliğinde ya da daha dar veya tek ya da her iki yanında pencereler bulunmaktadır. Genellikle 1,50-1,80 m ebatlarındaki kapıların üzerindeki pencereler 0,50-0,60 m, sağında ve solunda yer alan pencereler ise 0,50-0,60 m ya da 0,80-1,00 m ölçülerindedir. Bu pencerelerde demir parmaklık bulunmaktadır. Kapı tutamakları ahşap dörtgen formdadır ve genellikle kenarları pahlanmıştır. Sürgü, tokmak ve zemberek gibi elemanlar ise demirden imal edilmiştir (Şekil 18). İşlevine göre servis girişi sağlayan kapılar ise çift ya da tek kanatlıdır.

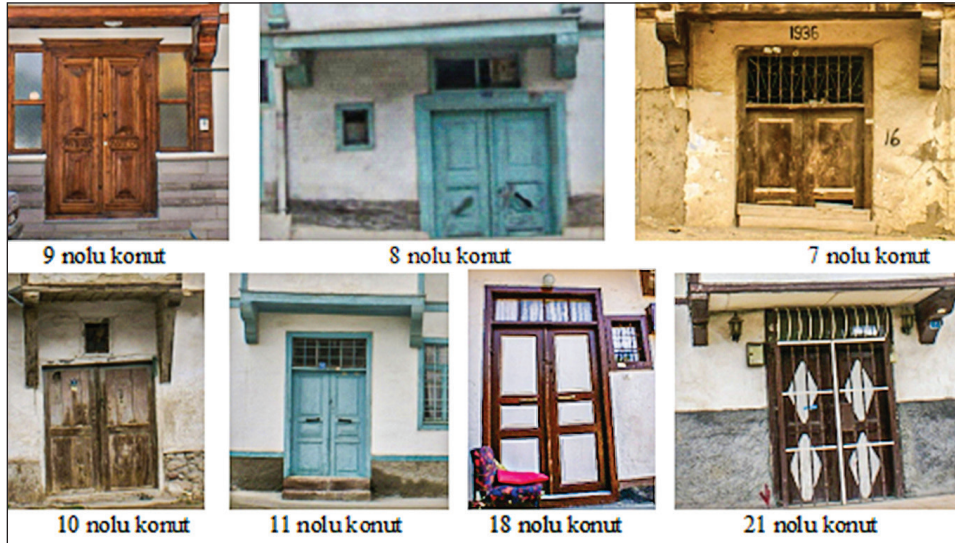
Yapı Malzemesi ve Yapım Tekniği

Çubuk ilçesindeki sivil mimarlık örneklerinde bodrum katı yoktur. İki katlı ve cihannüma veya kuşluk dâhil üç katlı konutların ana yapı malzemesi ahşap, taş, kerpiç, çamur bağlayıcı, çamur ve kireç sıvalardır.

Taş malzeme, konutların temelinde ve su basman seviyesine kadar yapı malzemesi olarak, taşlık, mutfakta döşemelerinde zemin kaplaması ve taşlık merdivenin ilk basamağında kullanılmıştır. Anadolu'da yaygın şekilde kullanılan ve doğadan kolayca elde edilebilen organik yapım

Şekil 17. Pencere örnekleri.
Kaynak: Sevgi, 2012.

Şekil 18. Dış kapı örnekleri.
Kaynak: Sevgi, 2012.

malzemesi olan kerpiç, yığma duvar olarak ya da ahşap çatıklı karkas sisteminin dolgu malzemesi olarak görülmektedir. Ahşap, ana taşıyıcı sistemin en önemli malzemesidir. Konutların strüktüründe, çıkmalarda, pencere ve kapı açıklıklarında, çatı ve saçaklarda, iç mekân donatı unsurlarında (dolap, döşeme, tavan, seki, sedir, vb.) yaygın şekilde ahşap kullanılmıştır.

Konutlar, temel ve su basman kotuna kadar moloz ya da kaba yonu taş duvar; dış beden duvarlarında kerpiç yığma duvar; hatıllar, kapı ve pencere açıklıklarında ahşap malzeme; üst katlarda dış beden duvarlarında genellikle ahşap çatıklı; ocakların bulunduğu duvarlarda ise kerpiç yığma tekniğinde inşa edilmişlerdir.

Hatıl ve çatıkların birbirine bağlanarak oluşturulan yapı iskeletinin dolgusunda ve 0,35-0,50 m aralıklarla yerleştirilen ahşap dikmelerin aralarında, düz veya balıksırtı örgü tekniğinde kerpiç malzeme kullanılmıştır. Geç dönem onarımlarda kerpiç yerine harman tuğlası tercih edilmiştir. Bağlayıcı harç çamur sıvadır. Üst katın ara duvarları bağdadi tekniğinde olup, çitalarının üzerinde kireç esaslı malzeme ile sıva uygulanmıştır (Şekil 19).

Döşeme malzemesi konutun mekânlarının işlevlerine göre çeşitlilik göstermektedir. Döşemeler alt katlarda sıkıştırılmış toprak üstüne taş döşeme olup zaman içerisinde niteliksiz beton uygulamalar yapılmıştır. Depo, kiler, ambar ya da ahır gibi mekânların zemini sıkıştırılmış topraktır. Taşlıkta zaman içerisinde servis mekânlarının azalmasından sonra ahşap döşeme kaplamaları da yapılmıştır.

Alt katta bulunan odaların döşemesi de ahşaptır. Üst kat yaşam mekânlarının döşemeleri ahşap olup sofa ve odalarda, kısa kenar doğrultusunda 0,30-0,50 m arayla atılan ahşap kirişlemeler üzerine döşeme tahtaları yerleştirilmiştir. Isı ve neme karşı kirişler arasında ve üzerinde 8-10 cm kalınlığında kil tabakası (bulgurlama) (Kömürcü, 1950, s.53) ilçedeki evlerde kullanılmıştır. Dolap içindeki gusülhanelerde taş ya da killi malzeme ile sert ve geçirimsiz zemin oluşturulmuştur.

Tavan kaplamaları ahşap malzemedendir ve süsleme bakımından oldukça sadedir. Alt katta taşlık ile varsa oda mekânının ahşap çıtalı tavan olduğu örnekler bulunmaktadır. Üst katta, basit köşelikleri bulunan çıtalı ve düz tavan kaplamaları kullanılmıştır. Baş oda ya da köşe odalarında ise basit profilli daha süslü çıtalı tavanlar yer almaktadır (Şekil 20).

Ahşap oturtma çatılarının eğimleri %25 ile %30 arasında değişmektedir. Konutun planına göre beşik veya kırma çatılar ile üst örtü düzenlenmiştir. Çıkma, eyvan ya da sofa bölümleri, cephede vurgulanmak üzere beşik çatı şeklinde düzenlenerek ana kırma çatıya birleştirilmiştir. Çatıyı oluşturan dikme, âşık, payanda ve kuşaklamalar ahşaptır. Döşemelerde olduğu gibi çatıda da tavan kaplaması üstüne 0,10-0,12 m kalınlığında killi toprak ile bulgurlama şeklinde su ve ısı yalıtımı sağlanmaktadır. Özgün halde Alaturka kiremit olan çatı kaplamaları, onarımlarda Marsilya tipi kiremit ile değiştirilmiştir. Saçak altları ahşap kaplamadır ve süslemeli saçak alınlıkları bulunmaktadır.

Şekil 19. Yapım tekniği.
Kaynak: Sevgi, 2012.

Şekil 20. Tavan örnekleri.
Kaynak: M. Can Hersek Koleksiyonu, 1996.

Geleneksel Konut Dokusu Üzerine Gözlemler

Çubuk ilçesinin İller Bankasınca hazırlanan ilk üç imar planından ilki 1/1000 ölçekli nazım planı olarak 2000 nüfusu kapsayacak şekilde 09.02.1955 tarihinde onaylanmış, ancak uygulanmamıştır. Nüfusun 5000 olarak genişletildiği ikinci imar planı aynı ölçekte hazırlanmış ve 10.05.1978 yılında onaylanmış, ardından nüfus 30.000 olmak üzere genişletilerek revize edilmiştir. 1978'den önce ilçe merkezindeki ahşap çatlı arası kerpiç dolgu yapılmış tekniğinde inşa edilmiş sivil mimarlık örneklerinin kent dokusunun %50'si civarında olduğu, ancak 1978 planı ile %25'ine kadar azaldığı anlaşılmaktadır (Avcı ve diğ., 1987 s.116-117).

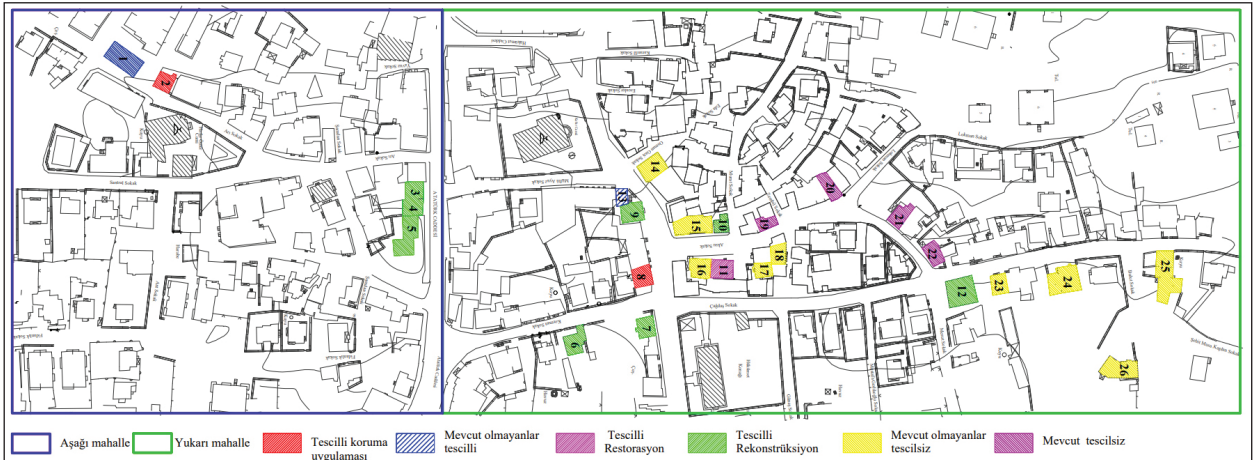
Çubuk ilçesinin tescilli sivil mimarlık örnekleri ve tescilsiz geleneksel konutları Aşağı ve Yukarı mahalle olarak bilinen, bugünkü adlarıyla Yavuz Sultan Selim ve Cumhuriyet mahallelerindedir (Şekil 21).

Yapı ölçeğinde incelemelere göre; geleneksel dokuyu oluşturan tescilli 13 adet sivil mimarlık örneğinde; 2011 yılında 6'sının yıkılarak yok olduğu, 6'sının restorasyona ihtiyacının bulunduğu, 1'nin ise rekonstrüksiyonun yapıldığı tespit edilmiştir. 2021 yılı itibarıyla 8'inin (3, 4, 5, 6, 7, 9, 10 ve 11 No'lu konutlar) rekonstrüksiyonu, 1'nin (11 No'lu konut) restorasyonu yapılmış olup, sadece 2'sinin (2 ve 8 No'lu konutlar) koruma uygulaması yapılmamıştır (Şekil 22 ve Şekil 23). Yıkılmış olan 2'sinin (1 ve 13 No'lu konutlar) ise parselleri boştur.

2011 yılında mevcut olmayan, ilçedeki en görkemli konutlar olan Bekirağalar Konağı (3, 4 ve 5 No'lu konut topluluğu), cihannüma katında özel davetlerin verildiği, nüfuzlu bir aileye ait ve yıkılma tehlikesi olan Gedikoğlu Konağı (12 No'lu konut) ile 6, 7, 9, 10 ve 11 No'lu konutların rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri Kültür ve Turizm Bakanlığının "Taşınmaz Kültür Varlıklarına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik" kapsamında temin edilmiştir (Taşınmaz Kültür Varlıklarına, 2015).

Şekil 21. Aşağı ve Yukarı mahalleyi ayıran Atatürk Caddesi'nden bir görünüm, 1930'lar.
Kaynak: Özden, 2010, Sevgi, 2012, s.249'da aktarıldığı gibi.

Şekil 22. 3, 4 ve 5 No'lu konut topluluğu, 6 ve 7 No'lu konutun rekonstrüksiyon sonrası.

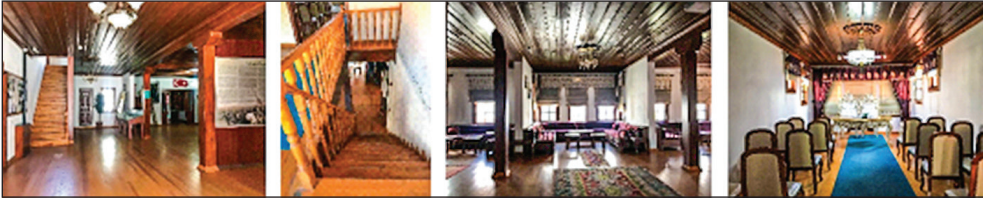
Kaynak: Sevgi, 2021.

Şekil 23. 11 No'lu konut restorasyon, 9, 10 ve 12 No.lu konut rekonstrüksiyon sonrası. Kaynak: Sevgi, 2021.

Şekil 24. 10 ve 12 No'lu konutların rekonstrüksiyon aşaması. Kaynak: Mehmet Ünsal Konağı (2018) ve Hamdi Haluk Gedikoğlu Konağı 2019.

Şekil 25. 3,4 ve 5 No'lu konutlar topluluğu Kent Müzesi ve Evlendirme Dairesi işlevine ilişkin mekân kullanımı. Kaynak: Sevgi, 2021.

7, 9, 10 No'lu konutların rekonstrüksiyon, 11 No'lu konutun restorasyon uygulamaları konut olarak aynı işlevde gerçekleştirilmiştir. 3, 4, 5, 6 ve 12 No'lu konutlar kamulaştırılarak rekonstrüksiyon uygulamaları, "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik" kapsamında emlak vergilerinin %10'u oranında tahsil edilen katkı payları kullanılarak yerel idarelerince gerçekleştirilmiştir (Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına, 2015). 3, 4 ve 5 No'lu konutlar grubu (Bekirağalar Konağı) Kent Müzesi ve Çubuk Belediyesi Evlendirme Dairesi, 6 No'lu konut (İzzet Korman) Çubuk Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Aile Destek Merkezi, 12 No'lu konut (Gedikoğlu Konağı) Çubuk Belediyesi tarafından kütüphane işlevinde halkın kullanımına sunulmuştur.

Rekonstrüksiyon uygulamaları, özgün yapım tekniğine benzer şekilde, ancak yapı malzemelerinden değişikliklerle (kerpiç yerine tuğla) yapılmıştır. Mimari kurgu ve cephe düzeni korunarak, ayrıca işlevin gereği düzenlemeler de eklenerek uygulamalar gerçekleştirilmiştir (Şekil 24). Örneğin; 3, 4 ve 5 No'lu konut topluluğu olan Bekirağalar Konağı'nda; orta sofalı bitişik üç konut bir-biri ile ilişkili şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenlemede; konutların birbirine bitişik duvarları kaldırılmış, ayrıca her konutun sofasının çevresindeki bazı odaların duvarlarının sadece taşıyıcıları inşa edilmiştir. Bu uygulamada; her bir konutun plan düzeni, mekânlarının okunabilir-

liği sağlanmıştır. Bu şekilde 3 ayrı konak tek bir yapıya dönüşmüş, 2 konut alt ve üst katta müze işlevinde sergilemeye yönelik ve ziyaret güzergâhı gözetilerek, 1 konut belediyenin evlendirme dairesi ve cihannüması nikâh salonu olarak kullanılmaktadır (Şekil 25).

Alan ölçeğinde incelemelere göre; 1978 yılına kadar geleneksel konutların oluşturduğu doku, varlığını sürdürürken ilçede kentsel sit kararı bulunmadığından ve koruma amaçlı imar planı olmadığından günümüze çok azı ulaşabilmiştir. Çubuk ilçesindeki sivil mimarlık örneklerinin bulunduğu Aşağı ve Yukarı Mahalle'de çağdaş yapılaşmadan kaynaklı sorunlar da mevcuttur. Aşağı Mahalle'de geleneksel doku oluşturabilecek yapı grubu kalmamış, bölgede bulunan 2, 3, 4 ve 5 No'lu konutlar, mahallenin farklı sokaklarında konumlanmış durumdadır. Henüz restorasyon görmemiş olan 2 No'lu ev, yeni yapıların arasında kalmaktadır. Rekonstrüksiyonu gerçekleştirilmiş olan 3, 4 ve 5 No'lu konutlar, çevresindeki yapılaşmaya karşın, ilçe merkezinde ve bitişik nizam konumları sayesinde, mimari miras değerlerinin okunabilirliği ve görünürlüğü artmaktadır.

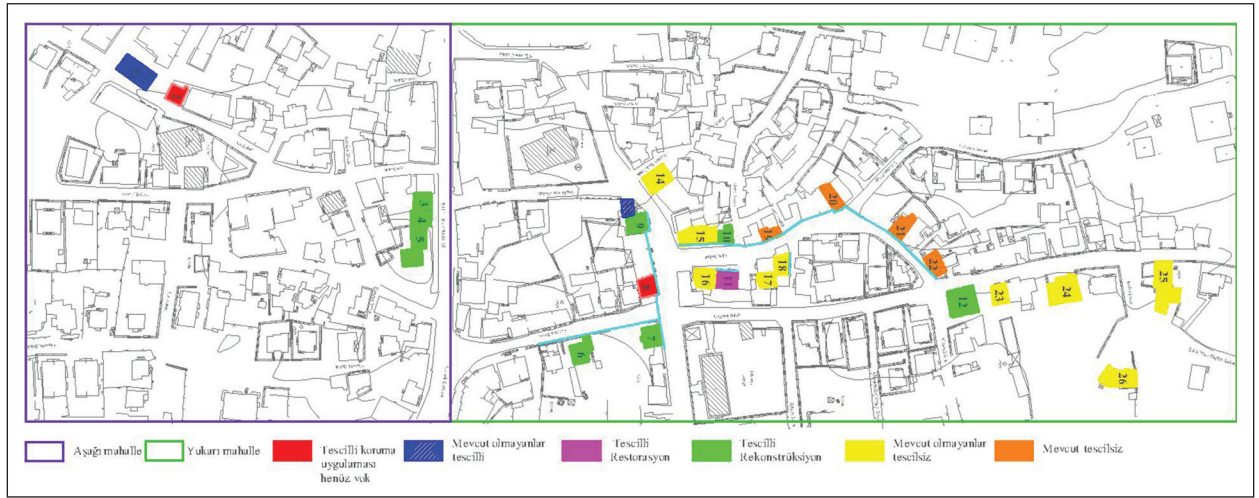
Yukarı Mahalle'deki Aksu, Lokman, Güneş ve Mesut sokaklarındaki 2011 yılı tespit çalışmalarında, kaynaklardan elde edilen bilgilere göre; mekânsal kurgusu okunabilen, cephe düzeni ve yapım tekniğini koruyan 13 tescilsiz geleneksel konuttan 4'ünün yok olduğu tespit edilmiştir

(Sevgi, 2012). Geriye kalan 9 konuttan ise 2021 yılına sadece 4'ü ulaşmıştır. Dolayısıyla Yukarı Mahalle'de sadece 4'ü tescilsiz, 7'si tescilli ve Aşağı Mahalle'de 4 tescilli olmak üzere toplam 15 sivil mimarlık örneği varlığını sürdürmektedir (Şekil 26).

20, 21 ve 22 No'lu geleneksel konutların bulunduğu Aksu Sokak'ın, Lokman Sokak'la kesişerek Çağdaş Sokak'a doğru 12 No'lu tescilli konuta yönelimindeki dokuda, ön-

ceki dönemlerin imar uygulamalarına göre iki katlı olan yeni yapılaşma (Sevgi, 2012, s. 15), kütle ve gabari açısından geleneksel dokuyla nispeten uyumludur. Ancak sokağın başından itibaren Aksu, Lokman, Çağdaş ve Mesut Sokakları içine alan bölgede günümüze ulaşamayan 15, 16, 17 ve 18 No'lu geleneksel konutların parselindeki yeni yapılaşma, kat yükseklikleri, cephe düzeni bakımından dokuya uyumsuz şekilde inşa edilmiştir (Şekil 27, Şekil 28, Şekil 29).

Şekil 26. 2021 yılı tescilli sivil mimarlık örnekleri ve geleneksel konutların konum ve koruma durumları.

Kaynak: Sevgi, 2021.

Şekil 27. İzzet Korman Sokak 6 ve 7 No'lu, Hükümet Caddesi 8 ve 9 No'lu konutlar ve yapılaşma.

Kaynak: Sevgi, 2021.

Şekil 28. Aksu Sokak'taki 10 ve 11 No'lu tescilli, 20, 21, 22 No'lu geleneksel konutlar ile Çağdaş Sokak 12 No'lu tescilli konut ve yapılaşma.

Kaynak: Sevgi, 2021.

Şekil 29. Aksu Sokak, Çağdaş Sokak kesişimi 22 No'lu geleneksel, 12 No'lu tescilli konut ve çevresindeki yapılaşma.

Kaynak: Sevgi, 2021.

Geleneksel Konutlar ve Dokunun Çağdaş Koruma İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Çalışma kapsamında Çubuk ilçesinin geleneksel mimari mirası olan konutlar ve konutların oluşturduğu dokuda gerçekleştirilen koruma uygulamaları ve yeni mimari, çağdaş koruma yaklaşımları ve ilkeleri çerçevesinde:

- Yapı ölçeğinde; tescilli ve tescilsiz konutlara ilişkin 2011-2021 yılı tespitlerinin karşılaştırılması yapılarak korunma durumları ile koruma uygulamalarının konutların özgünlüğüne etkisi,
- Alan ölçeğinde; Yukarı Mahalle'deki Aksu, Lokman ve Çağdaş Sokak'larda varlığını sürdürebilen konut dokusunda 2011-2021 yılı tespitleri ile değişimin karşılaştırılması yapılarak, geleneksel dokudaki yapılaşmanın tarihi çevreyle uyumu ve kültürel kimliğe etkisi irdelenmiştir.

Çağdaş koruma yaklaşımlarının temel ilkesi, özgünlüğün korunması olup, "Nara Özgünlük Belgesi"nde (1994) konum, cephe, yapım malzeme ve sistemi ile işlev özgünlüğün temel başlıkları olarak verilmiştir. ICOMOS, "Ahşap Tarihi Yapıların Korunması İçin İlkeler"de (2017) ahşap kültür mirasının önemine değinmekte ve mirasın korunmasına yönelik müdahaleleri belirlemekte; "Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler"de (2003) mimari mirasın sadece cephelerinin korunarak, taşıyıcı öğelerinin kaldırılmasının koruma ölçütlerine aykırı olduğunu, yapıyı oluşturan bileşenlerin yapıldığı dönemin temsiliyeti açısından inşa tekniklerinin korunması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca uygulanacak müdahalelerin geri döndürülebilir olması, yapıya olumlu olumsuz etkilerinin iyi analiz edilmesi tavsiye edilmektedir. Benzer şekilde "ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi"nde (2013) de özgünlük ve kültürel değerlerin korunması ekseninde müdahaleler belirlenmiştir.

Rekonstrüksiyon, "Burra Tüzüğü"nde (The Burra Charter, 2013), bir yerin kültürel anlamını kaybetmemesi; "Savaşın Harap Ettiği Anıtların Rekonstrüksiyonu Hakkında Dresden Deklarasyonu"nda (Declaration of Dresden, 1982) o yerin soyut değerlere sahip olması; "Kültür Mirasının Özgünlüğü ve Tarihi Rekonstrüksiyonu Hakkında Riga Tüzüğü"nde (1990) istisnai durumlarda bir felaket sonucu yok olan kültürel mirasın üstün sanatsal değeri olması açısından ve eksiksiz belgelemesinin bulunması durumunda kabul edilmektedir (Mazlum, 2014,

s. 72-73). Ayrıca özgün konumunda, özgün plan kurgu, yapım malzeme ve tekniğinde yapılacak rekonstrüksiyon uygulamaları Burra Tüzüğü'ne göre, yakın inceleme ve ek yorumlama yoluyla tanımlanabilir olmalıdır.

İlçedeki geleneksel konutlarda yapı ölçeğinde uygulanan müdahaleler değerlendirildiğinde; günümüze ulaşan tescilsiz geleneksel konutlarda koruma uygulamalarına rastlanılmamıştır. Tescilli 13 konuttan günümüze ulaşanlardan 11'inin 9'u müdahale görmüştür. Bunlardan yalnızca 1'ine özgünlüğü korunarak basit onarım müdahaleleri uygulanmıştır. 8 yapıda yapısal anlamda ve malzeme konusunda ciddi sorunlar olması nedeniyle, mekânsal kurguları, cephe düzenleri ve mimari unsurları göz önünde bulundurularak, benzer malzemelerle ve tekniklerinde değişiklikler yapılarak, biçimsel olarak rekonstrüksiyon gerçekleştirilmiştir.

İlçede rekonstrüksiyon uygulamalarında konutların mimari plan kurgusu okunabilir olmakla birlikte, yeni işlev gereği mekânsal ihtiyaçların karşılanması için ara duvarların inşa edilmediği örnekler bulunmaktadır. Çağdaş kullanım gerekleri, yapı malzemeleri ile uyumlu şekilde ele alınmalı, geleneksel müdahale biçimleri öncelikle değerlendirilmelidir. Ancak ilçedeki tescilli konutların özel mülkiyet olması, hissedarlarının mali durumlarının yetersizliği gibi etkenlerle terkedilmiş ve yıkılmak üzere olan bu yapılara uygulanan koruma müdahalelerinin, özgün malzemenin korunmasına imkân vermediği, rekonstrüksiyon esnasında kullanılabilir yapı malzemelerinin ayıklanarak kullanılmadığı, ancak benzer yeni malzemeler ile inşa edildiği anlaşılmaktadır.

"Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü"nde (ICOMOS Geleneksel Mimari Miras, 1999), geleneksel mimari toplumların özellikleri yansıtan, geçmişinin bir belgesi ve dünyanın kültürel çeşitliliğini yansıtmaması bakımından özel önemi yanında bir örnekleşmeye giden mimaride, geleneksel yapım ve tekniklerinin korunmasının önemine de dikkat çekilmektedir. Toplumca paylaşılan yapım geleneğinin temsilcisi, geleneksel tasarım ve yapı ustalığının ürünü olan yapılar bölgesel kimliği oluşturduklarından, kültürel peyzajın bileşimi olarak buldukları fiziksel ve kültürel çevreyle ilişkili şekilde ele alınmalı, yapılacak müdahalelerde geleneksel yapım sistemleri ve yapı ustalığı bilgileri aktarılarak zanaatlar korunmalıdır. Bu çerçevede Çubuk ilçesinin yöresel mimarisinin önemli bir malzemesi olan kerpiç malzeme ve sıvalar yeni uygulamalarda kullanılmamış, temel sistemlerde günümüz tekniği ve malzeme-

leri; ahşap, taş gibi dokuda da özgününe benzer malzemeler kullanılarak, mevcut konumlarında yeniden inşa edilmişlerdir. Bu şekilde tescilli konutların özgünlüğü ve inşa geleneği sekteye uğramıştır.

Alan ölçeğinde ise tescilli geleneksel konutların korunabildiği ilçede, 1978'te ilçenin konut dokusunun oluşturulan tescilsiz geleneksel konutların büyük oranda yıkıma uğradığı, imar uygulamaları ile yeni yapılaşmaya dönüşerek 2011'den günümüze sadece 4 adedinin gelebildiği belirlenmiştir. Oysaki Avrupa'da 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra oluşturulan yasa ve tüzüklerde; geleneksel ya da kırsal mimarinin korunmasına önem verilmeğe başlanmış, Venedik Tüzüğü (1964), Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi (1989) ve Amsterdam Bildirgesi'nde (1975) mimarlık mirasının, tarihsel ve kültürel özelliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları da içerdiği vurgulanmıştır. UNESCO'nun, "Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü"nde (1987) yeni mimarinin tarihi dokudaki yapıların mekânsal kurgusu ve yerleşim şekillerine uyumlu olmasına; "Tarihi Kentsel Peyzajların Korunması İçin Tavsiye Kararları"nda (2011) kentsel ve kırsal çevrenin kalitesinin bozulması ve mekânsal parçalanmayla sonuçlanabilecek kontrol edilemeyen kentleşmeye vurgu yapılmaktadır. "Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri"nde (2011) tarihi çevredeki çağdaş yapılaşmaların, tarihi alanın değerlerine ve ortama saygılı gerçekleştikleri takdirde şehrin estetik olarak zenginleşmesine katkı sağladığına yer verilmektedir.

Diğer yandan ulusal mevzuatımızda dokunun korunmasına yönelik tedbirler yer almaktadır. "Sit Alanları Dışındaki Üzerinde Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı Bulunan Parsellerin Koruma Alanı"na ilişkin 664 sayılı ilke kararı (1999) ve 536 sayılı ilke kararıyla (2016) söz konusu parsellerdeki yeni yapılanmaya ilişkin mimari projelerin kentsel doku ve sokak silueti göz önünde bulundurularak tescilli yapı/yapılarla olan cephe, kütle, konum, gabari ilişkileri açısından koruma bölge kurulunda değerlendirilmesine yer verilerek çağdaş yapılaşmanın tarihi çevrelerin kültürel değerlerini koruyacak şekilde yürütülmesi hedeflenmiştir. Geleneksel dokudaki yöre mimarisi tescilsiz konutlarda, sokağa bakan cephelerinin korunmasını kapsayan sokak sağlıklaştırma çalışmaları, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda (1983) yer almıştır. Ayrıca sitlerde koruma amaçlı imar planları ile bütünlük bir koruma anlayışı oluşturulmuştur.

Ancak ilçede kentsel sit ve koruma amaçlı imar planı yapılması için geç kalınmıştır. Geleneksel dokuya yönelik uygulamaların planlanamaması, yasal mevzuatın mümkün kıldığı uygulamaların üst ölçekli ele alınmaması neticesinde yapı ölçeğindeki uygulamalar tekil olarak ilerlemiştir. Bu durumun sonucu olarak tescilli ve tescilsiz sivil mimarlık örneklerinin bir arada bulunduğu Yukarı Mahalle'deki Aksu ve Çağdaş Sokaklar arasında kalan kısıtlı sokak ölçeğindeki dokuda, tescilsiz geleneksel konutlar 2011 yılından bugüne yıkılarak yok olmuş, yerine yüksek katlı tarihî çevreyle uyumsuz yeni yapılar inşa edilmiştir. Günümüze ulaşan çok az sayıdaki tescilli konutların korunma alanlarında kalan parsellerde ise; kütle, gabari, cephe ve sokak silueti bakımından uyumsuz şekilde inşa edilen yeni yapıların, geleneksel dokunun özgün mimari özelliklerinde büyük oranda geri döndürülemez şekilde tahrip olmasına, tescilli konutların okunabilirliği ve bağlamdan kopmasına neden olarak geleneksel dokunun kültürel kimliğini olumsuz etkilemiştir.

Sonuç

17. ve 18. yüzyılda yaygınlaşan, 19. yüzyılda da devam eden Klasik Türk Evi yapım geleneği, 20. yüzyılda inşa tekniklerinin değişmesi ve daha ucuz konut elde edilmesi gibi nedenlerle azalmıştır. Benzer şekilde Ankara'da da 17. yüzyıla uzanan konut dokusu Cumhuriyet Dönemi'nde imar faaliyetleri başlayana kadar korunmuş, ancak hızlı kentleşme, tarihi alanların bakımsız kalması, çağdaş yaşam şartlarını sağlayamaması, sakinlerin profiline değişmesine ve dolayısı ile zaman içerisinde ciddi değişim ve dönüşümlerine neden olmuştur. Merkezde gelişen değişimler zaman içerisinde Çubuk ilçesini de etkilemiş, kırsal yerleşim yeri zaman içerisinde Ankara kent merkezine yakınlığı ile kentleşmede hızlı bir döneme girmiştir. Nüfusun artmaya başlaması, geleneksel dokunun bulunduğu ilçe merkezinde yeni yapılaşma baskısının artmasına neden olmuştur.

İlçede, sivil mimarlık örneklerinin tescil sürecine kadar birçok geleneksel konut günümüz ihtiyacını karşılayamadığı ya da yapım malzemelerinin ömrünü tamamlaması sebebiyle niteliksiz onarımlara maruz kalarak özgünlük ve bütünlük değerlerini yitirmiştir.

Yapı ölçeğinde; Çubuk ilçesindeki tescilsiz geleneksel konutlarda çağdaş koruma ilkeleri çerçevesinde uygulamalara rastlanılmamıştır. Mevcut halde bakımı ve onarımı sağlanamadığından kısmen yıkılan veya büyük yapısal problemleri olan, özgün ve korunması gerekli kültür

varlığı olarak tescil edilen konutların yıkılarak rekonstrüksiyonun yapılması, çağdaş koruma kuramlarında yer almayan ancak günümüzde yaygın olan bir uygulamadır. Çubuk ilçesinde de benzer şekilde gerçekleştirilen rekonstrüksiyon uygulamaları, tescilli konutların biçimsel özelliklerinin korunmasına yönelik gerçekleştirilmiş, özgün işçilik, yapım malzemesi ve tekniğini içeren inşa geleneği muhafaza edilemediğinden tescilli konutların özgünlük değeri olumsuz etkilenmiştir. Yine de bir dönemin yapım kültürünü yansıtan biçimsel özelliklerinin sürdürülmesi açısından bu uygulamalar önemlidir. Diğer yandan henüz restorasyon müdahalesi görmeyen iki konutun hâlâ varlığını sürdürüyor olması nedeniyle, yapısal sorunları artmadan çağdaş koruma ilkeleri çerçevesinde müdahalelerin belirlenerek korunmasının sağlanması, özgün değerlerini koruyan son örnekler olarak geleneksel Çubuk evlerini temsili ve ustalık bilgilerinin gelecek nesillere aktarılması açısından önem taşımaktadır.

Alan ölçeğinde, son yıllarda Çubuk ilçesindeki geçmiş yılların imar uygulamalarında geleneksel dokuyla uyumlu kat yükseklikleri ve parsel kullanımı terk edilmiş, geleneksel dokuyu kesintiye uğratarak kültürel kimliğin bozulmasına neden olunmuştur. Geleneksel dokudan geriye çok az sayıdaki tescilli ve büyük bölümü kaybedilmiş olan geleneksel konutların yeni mimari ile oluşturduğu sokakta, sınırlı bir doku kalmıştır. Bu dokunun yok olmasını önlemek ve korunması için, söz konusu alandaki yeni yapılaşmanın parsel kullanımı, kat yükseklikleri ve cephe özellikleri bakımından, tarihi çevrenin kültürel değerlerine uyumlu, kenti estetik yönden zenginleştirilecek ölçütlerin de ele alındığı, çağdaş koruma ilkeleri çerçevesinde kültürel miras uzmanlarının yer aldığı disiplinler arası bir ekiple, yapı ve alan ölçeğini kapsayacak şekilde bütünleşik bir koruma planının oluşturulması ve bu planlamaya göre uygulamaların hayata geçirilmesinin faydalı olacağı öngörülmektedir.

Kaynakça

- 536 Sayılı İlke Kararı. (2016, 25 Şubat). *Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararı*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı web sitesinden erişildi: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-156276/536-nolu-ilke-karari.html>
- 664 Sayılı İlke Kararı. (1999, 05 Kasım). *Sit Alanları Dışındaki Üzerinde Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı Bulunan Parsellerin Koruma Alanı*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı web sitesinden erişildi: <https://kvvmg.m.ktb.gov.tr/TR-44315/ilke-karari--karar-no-664--karar-tarihi-05111999.html>
- Ahşap Mimari Mirasın Korunması İçin İlkeler. (2017). *ICOMOS Tr* web sitesinden erişildi: <http://iiwc.icomos.org/assets/iiwc-2017principles-turkish.pdf>
- Amsterdam Bildirgesi. (1975). *ICOMOS TR* web sitesinden erişildi: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr04583200015366_81780.pdf
- Arseven, C. E. (1984). *Türk Sanatı*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Aytaş, G. (2016). Çubuk yöresini mesken tutan Horasan Erenleri. H. Çınar ve H. Önal (Ed.). *Bütün yönleriyle Çubuk ve çevresi Uluslararası Sempozyumu, 9-10 Ekim 2015* içinde (s.171-180). Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Çubuk Belediyesi Yayınları.
- Avcı, Y., Onay, Y. ve Kayan, M. (1987). *Bütün yönleriyle yeşil Çubuk*. Ankara: Çubuk Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve Köylere Hizmet Götürme Birliği.
- Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi. (1989). *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı* web sitesinden 13 Kasım erişildi: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-294277/avrupa-mimari-mirasinin-korunmasi-sozlesmesi.html>
- Bezer, G.Ö. (1997). Harput'ta bir Türkmen Beyliği Çubukoğulları. *Belleten*, LXI(230), 67-92.
- Büyükşehir Belediye Kanunu. (2004, 23 Temmuz). Resmî Gazete (Sayı: 25531). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf> adresinden erişildi.
- Çınar, H. (2016). Osmanlı'dan günümüze Çubuk kazasının idari yapısı. H. Çınar ve H. Önal (Ed.). *Bütün yönleriyle Çubuk ve çevresi uluslararası sempozyumu, 9-10 Ekim 2015* içinde (s. 43-70). Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Çubuk Belediyesi Yayınları.
- Çınar, H. ve Gümüşçü, O. (2005). Osmanlıdan Cumhuriyete Çubuk Kazası. Ankara: Bilge Yayınevi.
- Çınar, H. ve Kıvrım, İ. (2016). *1842 Tarihli Çubuk kazası nüfus defteri*. Ankara: Çubuk Belediyesi.
- Dağlı, Y. ve Kahraman, S.A. (2005). *Evliya Çelebi, günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Declaration of Dresden on the "Reconstruction of Monuments Destroyed by War". (1982). *ICOMOS TR* web sitesinden erişildi: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_en0824652001587379863.pdf
- Demir, A. (2016). Ankara'da bir Erenler ocağı: Hüseyin Gazi Tekkesi ve türbesi. H. Çınar ve H. Önal (Ed.). *Bütün yönleriyle Çubuk ve çevresi uluslararası sempozyumu, 9-10 Ekim 2015* içinde (s. 407-440). Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Çubuk Belediyesi Yayınları.
- Eldem, S. H. (1954). *Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul: İTÜ Mim. Fak.Bas.Atölyesi.
- Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu [GEEAYK].14.11.1981 tarih ve A-3165 sayılı karar, Ankara.

- Gültekin, H. (2016). Çubukbazarı'ndan Çubuk İlçesi'ne (nüfus ve ekonomi). H. Çınar ve H. Önal (Editör). *Bütün yönleriyle Çubuk ve çevresi uluslararası sempozyumu, 9-10 Ekim 2015* içinde (s.71-122). Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Çubuk Belediyesi Yayınları.
- Hamdi Haluk Gedikoğlu Konağı. (2019). *Ligno Mobilya&Kara Restorasyon* web sitesinden erişildi: <https://www.lignomobilya.com/hamdi-haluk-gedikoglu-konagi/>
- ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü. (1999). ICOMOS TR web sitesinden erişildi: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0464062001536913566.pdf
- ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi. (2013). *ICOMOS TR* web sitesinden erişildi: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf
- Kankal, A. (2016). 15.-16. Yüzyıllarda Çubuk ve çevresinde yerleşme ve nüfus. H. Çınar ve H. Önal (Ed.). *Bütün yönleriyle Çubuk ve çevresi uluslararası sempozyumu, 9-10 Ekim 2015* içinde (s.17-42). Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Çubuk Belediyesi Yayınları.
- Kömürcü, E. (1950). *Ankara evleri*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi.
- Küçükerman, Ö. ve Güner, Ş. (1995). *Anadolu mirasında Türk Evleri*. İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Mazlum, D. (2014, Kasım-Aralık). Koruma kuramının mimari rekonstrüksiyona bakışı. *Mimarlık Dergisi*, 380, 72-73.
- Mehmet Ünsal Konağı. (2018). *Ligno Mobilya&Kara Restorasyon* web sitesinden erişildi: <https://www.lignomobilya.com/mehmet-unsal-konagi/>
- Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler. (2003). ICOMOS Tr web sitesinden erişildi: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0033791001536913477.pdf
- Nara Özgünlük Belgesi. (1994). ICOMOS TR web adresinden erişildi: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0756646001536913861.pdf
- Özden, L. (2010). *Esenlik Şehri Çubuk*. Ankara: Çubuk Belediyesi Yayını.
- Riga Charter on Authenticity and Historical Reconstruction İn Relationship To Cultural Heritage. (2000). ICCROM web sitesinden erişildi: https://www.iccrom.org/sites/default/files/publications/2020-05/convern8_07_rigacharter_ing.pdf
- Sevgi, S. (2012). *Ankara örneğinde, kırsal mimarinin belgelenmesi kapsamında Çubuk ilçesi Gedikoğlu Konağı restorasyon önerisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sezgin, H. (2006). Yöresel konut mimarisi ve Türkiye'deki örnekleri hakkında. *Tasarım Kuram Dergisi*, 4, 1-20.
- Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri. (2011, 28 Kasım). ICOMOS TR web sitesinden erişildi: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0592931001536912260.pdf
- Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü. (1987). *ICOMOS TR* web sitesinden erişildi: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0627604001536681570.pdf
- Tarihi Kentsel Peyzajların Korunması İçin Tavsiye Kararları. (2011, 9 Kasım). *UNESCO Türkiye Milli Komisyonu* web sitesinden erişildi: <https://www.unesco.org.tr/pages/590/176>
- Taşınmaz Kültür Varlıklarına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik. (27 Mayıs, 2015). Resmî Gazete (Sayı: 29368). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/05/20150527-4.htm> adresinden erişildi.
- Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik. (22 Ağustos, 2015). Resmî Gazete (Sayı: 29453). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/08/20150822.pdf> adresinden erişildi.
- Tescil fişleri. (1981). Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi. Ankara
- The Burra Charter. (2013). *ICOMOS Tr* web sitesinden erişildi: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_en0795934001587381516.pdf
- Tuncer, O.C.(2002). *Ankara Evleri*. Ankara: Ankara Ticaret Odası Kültür ve Sanat Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1998). *Büyük Osmanlı Tarihi I. Cilt*. Ankara.
- Venedik Tüzüğü. (1964). ICOMOS TR web adresinden erişildi: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf

